

Katančić, Veronika

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:433457>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-28**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Veronika Katančić

Forest kindergarten – „ŠUMSKI VRTIĆ“

Završni rad

Zagreb, rujan 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Veronika Katančić

Forest kindergarten – „ŠUMSKI VRTIĆ“

Završni rad

MENTOR RADA:
mag. praesc. educ Ivana
Golik

Zagreb, rujan 2023.

Izjava o izvornosti završnog rada

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istog nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

Veronika Kataučić
(Vlastoručni potpis studenta)

Sažetak

Vrtići pružaju djeci strukturirani cjelokupni kontekst koji uključuje jasno utvrđen program, raspored i raznovrsnost poticajnih materijala. Industrijalizacija, život u velikim gradovima, promjene dnevnog ritma u smislu sve duljeg radnog vremena i sve težeg ekonomskog osiguravanja obitelji, udaljili su ljude od prirode. Udaljavanje od prirode koje je po teoriji biofilije protivno čovjekovom genetskom kodu uzrok je brojnih problema. Svijest o važnosti kontakta s prirodom i boravka u njoj bila je poticaj za osnivanje šumskih vrtića.

Riječ je zapravo o vrtiću koji se temelji na šumskoj pedagogiji koja je u svijetu već rasprostranjena, no u Hrvatskoj tek na početku svog razvoja. Svaki alternativni tip odgoja sadrži određeni princip i vrijednosti rada. Ono što je posebno za šumski vrtić je boravak u šumi ili u drugom prirodnom staništu. Šumski vrtić djeci daje slobodu, potiče istraživanje, samostalnost, inovativnost i suradnju. Također je od iznimne važnosti i ekološka svijest i učenje o prirodi koje djeca dobivaju u šumskom vrtiću. Znanstveno je dokazano kako djeca u prirodi bolje razvijaju emocionalne, motoričke, kognitivne i kreativne sposobnosti. Također su rezultati mnogih istraživanja dokazali kako je priroda urođena u nama i kako suočavanje s rizikom u igri može ukloniti strah kod djeteta i pripremiti ga za suočavanje s različitim situacijama u budućnosti. Stoga suvremeni znanstvenici, odgojitelji i liječnici tvrde kako bi djecu trebali vratiti u prirodno okruženje. Nedovoljna informiranost javnosti o važnosti slobodne igre u prirodi kao i državna legislativa koja zbog striktnih pravila ne omogućava osnivanje šumskih vrtića, pogoduju tome da je takav oblik institucionalnog odgoja i obrazovanja djece u Hrvatskoj iznimno rijedak.

Ovaj rad bavi se vrijednostima i prednostima, ali i dozom izazova, nesigurnosti i mogućih opasnosti koje donosi šumski vrtić. Cilj rada je podizanje svijesti o značaju boravka u prirodi, kao i podizanje informiranosti odgojitelja i roditelja o principu rada šumskog vrtića koji uvelike pomaže razvoju djeteta.

Ključne riječi: šumski vrtić, šumska pedagogija, dječji razvoj, rizična igra

Summary

Kindergartens provide children with a structured overall context that includes a clearly defined program, schedule, and a variety of stimulating materials. Industrialization, urban living, changes in daily routines such as longer working hours, and increasing economic pressures on families have distanced people from nature. The separation from nature, which is contrary to the theory of biophilia, is the cause of numerous problems. Awareness of the importance of contact with nature and spending time in it has been a catalyst for the establishment of forest kindergartens.

In fact, we are talking about a kindergarten based on forest pedagogy, which is already widespread worldwide but is still in its early stages of development in Croatia. Each alternative educational approach contains certain principles and values. What is unique about a forest kindergarten is the experience of being in the forest or another natural habitat. Forest kindergartens provide children with freedom, encourage exploration, independence, innovation, and collaboration. Environmental awareness and learning about nature that children gain in a forest kindergarten are also of paramount importance. Scientifically, it has been proven that children develop their emotional, motor, cognitive, and creative abilities better in nature. Moreover, the results of many studies have shown that nature is inherent in us and that facing risks in play can eliminate a child's fear and prepare them for dealing with various situations in the future. Therefore, contemporary scientists, educators, and doctors argue that children should be returned to a natural environment. The lack of public awareness about the importance of free play in nature, as well as state legislation that does not allow the establishment of forest kindergartens due to strict rules, contributes to the rarity of such a form of institutional child education in Croatia.

This paper discusses the values and advantages, as well as the challenges, uncertainties, and potential dangers of forest kindergartens. The aim of the paper is to raise awareness of the importance of spending time in nature, as well as to inform educators and parents about the principles of operation of a forest kindergarten, which greatly contributes to child development.

Keywords: forest kindergarten, forest pedagogy, child development, risky play

SADRŽAJ

Sažetak	
Summary	
1. UVOD	1
2. POJAM ŠUMSKOG VRTIĆA	2
2.1. Povijest i razvoj	2
2.2. Polazne točke	4
2.3. Ciljevi	5
2.4. Načela	6
3. UTJECAJ ŠUMSKOG VRTIĆA NA RAZVOJ DJECE.....	8
4. RIZIČNA IGRA (RISKY PLAY)	9
4.1. Vrste rizične igre	10
4.2. Procjena rizika u igri.....	11
5. ULOGA RODITELJA I ODGOJITELJA	12
5.1. Stručno osoblje šumskog vrtića	13
6. ŠUMSKI VRTIĆ U HRVATSKOJ	14
6.1. Povijest	15
6.2. Šumski vrtić danas	16
7. ZAKLJUČAK	19
8. LITERATURA	20

1. UVOD

Učenje je složeni psihički proces koji obuhvaća usvajanje informacija, potrebnih vještina, sposobnosti i znanja. Sami proces učenja najčešće se odvija u zatvorenim prostorijama poput škole i dječjeg vrtića. Osim toga, učenje se također može odvijati i na otvorenom, poput šume i dječjeg igrališta. Okolina u kojoj djeca najbolje uče je okolina u kojoj mogu zadovoljiti svoje duhovne, socijalne i fizičke razvojne potrebe (Renz-Polster i Hüther, 2017). Prilike za takav oblik učenja djeci daje boravak na otvorenom, u nestrukturiranom okruženju gdje dijete samo odlučuje koja su pravila njegove igre.

Nažalost, danas je boravak u prirodi izgubilo svoju pravu vrijednost kada je u pitanju učenje. Promjene u društvu, tehnološki napredak i onečišćenje okoliša su jedni od razloga zbog kojih se čovjek postepeno odvaja od prirode. Tehnološki napredak čovjeku je omogućio određenu neovisnost od prirode i promijenio vrijednosti u životu. Nove vrijednosti postepeno zamjenjuju one koje su tradicionalno bile prisutne. Međutim, ono što je u životu čovjeka postojalo od rođenja do smrti je priroda. Svijest o važnosti održavanja kontakta s prirodom potakla je i osnivanje šumskih vrtića. Vraćanjem djece u prirodu, omogućavamo da ona na djecu djeluje nudeći im nepresušan izvor izazova i inspiracije potičući sva područja njihovog razvoja. Osim djece, većom ekološkom osviještenošću i brigom može profitirati i priroda. Bitno je spomenuti i kako djeca boravkom u prirodi uče o svojim vrijednostima, a pritom podižu svijest o brizi za okoliš.

Postoji sve više zainteresiranih za ovaj princip rada diljem svijeta, no informacije na hrvatskom jeziku su teško dostupne. Svrha ovog rada je privući pozornost roditelja i odgojitelja na ono što šumska pedagogija može ponuditi djeci, pa tako i istaknuti vrijednosti i princip rada šumskog vrtića.

2. POJAM ŠUMSKOG VRTIĆA

Šumski vrtić oblik je alternativne pedagogije koji je namijenjen djeci u dobi tri do šest godina i odvija se gotovo isključivo u prirodi. Prema Renz-Polster i Hütheru (2017), djecu potičemo na otkrivanje, igru i učenje u prirodi, bez obzira na vremenske uvjete. Odgojitelji su uvijek prisutni, ali samo kao promatrači, a ne voditelji igre i djece (Gregory, 2017).

Šumski vrtić zasnovan je na šumskoj pedagogiji. Zapravo se radi o novijem pedagoškom pristupu (Zeljak, 2021.) čiji je cilj učenje u neposrednom dodiru s prirodom. Šumska pedagogija povezuje odgojno-obrazovni rad s upoznavanjem ekosustava. Ovaj novi pristup u pedagogiji obuhvaća razumijevanje i primjenu koncepta održivog razvoja. Šumska pedagogija obuhvaća i druge discipline koje se bave okolišem, održivim razvojem i obrazovanjem. Zahtijeva zajedničke i aktivne obrazovne pristupe i metode. Šumska pedagogija temelji se na teorijama o šumskim ekosustavima, pa tako i iskustvu o održivom šumarstvu. Prema Forestpedagogics (2017), šumska pedagogija poštuje, promovira i nudi šumu kao zdravu i izvrsnu lokaciju za učenje na otvorenom. Nadalje, šumski vrtić može se opisati kao oblik vrtića „bez krova i zidova“ (Gregory, 2017). Stručno osoblje vrtića s djecom boravi na otvorenom i to najčešće u šumi. Jedna od karakteristika ovog oblika vrtića su i igračke, koje su oblikovane od prirodnih materijala, odnosno od stvari koje možemo pronaći u prirodi. Kao i kod tradicionalnih vrtića, cilj šumskog oblika vrtića treba ispunjavati osnovnu svrhu, odnosno skrbiti, obrazovati i poticati malu djecu (Gregory, 2017). Gregory (2017) navodi kako najrazvijenije vrtiće tog oblika imaju skandinavske zemlje te Austrija, Njemačka i Švicarska.

Korištenjem raznih osjetilnih metoda, poput osluškivanja zvukova zatvorenih očiju, prepoznavanje vrsta drveća po kori i listu, praćenje različitih životinjskih tragova, savladavanja neravnog šumskog terena i slično, podiže se svijest o važnosti šume (Bogut i sur.,2016).

2.1. *Povijest i razvoj*

Najvatreniji i najoriginalniji zagovornik odgoja u prirodi bio je francuski filozof, književnik i pedagog Jean-Jacques Rousseau koji je smatrao kako bi prvi učitelji trebali biti priroda, iskustvo i ljudi. Odgajatelj se treba upravljati prema prirodi i ljudima (Matijević, 2001). Uz Rosseau, Pestalozzi je osnovao dječje sirotište u Neuhofu gdje su djecu odgajali izvan gradskih

središta u prirodnoj sredini. Također treba spomenuti i dr. Cecil Reddija koji je osnovao internatsku školu u Abbotsholmeu gdje se posebno njegovao ručni rad i zagovarala samostalnost učenika (Matijević, 2001). Inspirirani tim principima rada, početkom 19. i 20. stoljeća C. Freinet i R. Steiner počinju zagovarati odgoj i učenje u prirodi uz naglašen ručni rad.

Prvi svjetski poznat takav sustav s principima šumskog vrtića osnovala je Ella Flatau u Danskoj 1952. godine. Do same ideje došla je gledajući svoju i djecu susjeda kako se okupljaju i igraju u obližnjoj šumi. Uskoro je sve više roditelja u njezinoj zajednici pokazivao interes za takav način odgoja i obrazovanja djece. Školu je nazvala „Hodajući vrtić“ i sastavni dio svakog dana bila je šetnja šumom, neovisno o vremenskim uvjetima. Kako su se žene 1970-ih počele pridruživati radnoj snazi, potreba za vrtićem bila je sve veća stoga su lokalne vlasti bile prisiljene otvarati vrtiće, pa tako i one na principu E. Flatau. Takav način rada u vrtiću zadržao se u Skandinaviji sve do danas i poslužio kao primjer ostalim državama te donio zaokret u pogledu na predškolski odgoj (Gregory, 2017).

U Švedskoj 1957. bivši vojnik Goesta Frohm došao je na ideju „Skogsmulle“. „Skog“ na švedskom označava drvo, dok je „Mulle“ jedan od četiri fiksijskih likova koji poučavaju djecu o prirodi. Uz „Mulle“ stvoren je i „Laxe“ koji predstavlja vodu, „Fjällfina“ označava planine, a „Nova“ predstavlja netaknutu prirodu. Robertson (2008) tvrdi kako se šumske škole temeljene na Frohmovom modelu, pod nazivom "I Ur och Skur", prenijele tu ideju iz povremenih aktivnosti u formalne vrtićke škole, koje je 1985. osnovao Siw Linde.

Šumski dječji vrtić postoji i u Njemačkoj od 1968. godine, ali je tek 1993. službeno priznat kao oblik vrtića. Priznavanjem šumskih vrtića dolazi do smanjenja cijena vrtića, a time dolazi i do većeg broja zainteresiranih za navedeni oblik vrtića. Zbog navedenog, dolazi do povećanja broja šumskih dječjih vrtića te ih samo Njemačka, od 2017. godine ima više od 1500 takvih vrtića. Šumski dječji vrtići u Njemačkoj nude kombinaciju šumskog i tradicionalnog vrtića, odnosno jutro provode u šumi, dok poslijepodne provode u ustanovi (Robertson, 2008).

„Bush kindergarten“¹ ili „bush kindy“ prvi je u Australiji 2011. uveo Doug Fargher, pedagog koji je bio strastveno zainteresiran za dobrobit i razvoj djece. Pokret potiče djecu i nastavnike da izađu van granica tradicionalnog okruženja učenja. Grmlje, livada, kamenjar, plaža ili šuma imaju različite karakteristike koje djeci pružaju mogućnosti učenja i stjecanja iskustava.

¹ <https://www.bushkindergarten.com.au/>

2.2. Polazne točke

Kao i cilj svake pedagoške discipline, cilj šumske pedagogije je podržavati dijete u svakoj razvojnoj fazi njegovog života. Šumska pedagogija to čini kroz duboku povezanost s prirodom koja djetetu pruža mogućnost da razvija svoje sposobnosti. Stoga, temeljno načelo šumske pedagogije je duboka povezanost s prirodom, kroz koju dijete uči razvijati svoje sposobnosti i vještine i oblikuje kritičko mišljenje (Žagar, 2018).

Prema Wait i Rea (2006), pedagogija šumskih vrtića obuhvaća više segmenta različitih teorija učenja. Ovaj tip pedagogije obuhvaća Skinnerovu biheviorističku teoriju učenja, sociokulturne teorije kognitivnog razvoja koje je osmislio Vygotski, Lewinove teorije životnog prostora, Gardnerove teorije višestruke inteligencije i Piagetove konstruktivističke teorije (Wait i Rea, 2006). Kolb (2015) navodi kako je šumska pedagogija proizašla je iz teorije iskustvenog učenja koja podupire niz praktičnih modela za učenje na otvorenom. Prema nekim istraživanjima, prirodni fenomeni mogu "govoriti za sebe", a ne uvijek zahtijevati posredovanje odraslih (Kolb, 2015). Ono što je zajedničko spomenutim teorijama jest važnost okoline za razvoj djeteta, a prema mnogim istraživanjima, optimalna okolina je prirodna okolina, što potvrđuje i Louvovu tvrdnju „sada možemo tvrditi da djeci treba upravo dodir s prirodom jednako kao i dobra prehrana i dovoljno sna.“ (Louv, 2016: str.3).

Louv (2016) smatra kako su najvažnije polazišne točke upravo teorija biofilije, teorija slobodnih nedefiniranih dijelova i ekopsihologija. Biofilija predstavlja potrebu za prirodom koja je prirodno usađena kod svakog čovjeka, a ekopsihologija govori o odvajanju ljudskog života od njegove prirodne veze s evolucijom na Zemlji. Ekopsihologija nastoji psihološki izliječiti ljude približavajući ih prirodi. Louv (2016) također tvrdi da nedostatak kontakta s prirodom dovodi do razdvajanja među ljudima i na kraju do povećanog nasilja među njima. Primjećuje i važnost primarnih iskustava iz djetinjstva bez kojih je rizik od depersonalizacije u ljudskom životu uvelike povećan. Stoga možemo reći kako je priroda vrlo bitna za adekvatan razvoj djeteta jer obuhvaća stimulaciju svih osjetila, a djeca ipak žive kroz svoja osjetila. „Prirodni prostori i materijali potiču djetetovu neograničenu maštovitost i služe kao medij za inventivnost i kreativnost, koje možemo uočiti u gotovo svakoj skupini djece koja se igra u prirodnom okruženju.“ (Louv, 2016: 87).

Rođenjem djeteta stvara se i njegova kreativnost, no nažalost, današnje društvo taj instinkt potiskuje te se na taj način djeci ne pruža dovoljna slobodna za razvijanje. Stoga Louv (2016) kao najvažniju teoriju navodi teoriju slobodnih nedefiniranih dijelova. U teoriji objekt

"slobodnih nedefiniranih dijelova" predstavlja otvoreni predmet koji djeca mogu koristiti na različite načine i u kombinaciji s drugim objektima uporabom nedefiniranog dijela mašte i kreativnost (Louv, 2016). Ovakvi objekti pružaju bezbroj mogućnosti, nikada ne dosade i nepresušani su izvor svestranog razvoja djeteta. Objekti nedefiniranih dijelova slobode su drveće, voda, pijesak, životinje, biljke i slično. Što dalje idemo u divljinu, objekti su slobodniji i stimulacija mašte je sve snažnija.

2.3. Ciljevi

Cilj šumske pedagogije je promicati i učiti ljude o održivom razvoju kroz ekološke, društvene i ekonomske aspekte (Forestpedagogics, 2017). Priroda je za djecu poput laboratorija; zadovoljavaju znatiželju i svoje potrebe, razvijaju maštu i jačaju određene segmente u razvoju poput socio-emocionalnog, tjelesnog i kognitivnog. U tu svrhu koriste prirodne materijale koji su im dostupni u okruženju u kojem se nalaze. Djeca u šumskom okruženju istražuju i radoznalošću jačaju emocionalni odnos prema prirodi te na taj način razvijaju ekološku svijest i osjećaj odgovornosti prema prirodi. Također boravak u prirodi pozitivno utječe na dječji razvoj, posebice na ravnotežu, okretnost, fizičku koordinaciju, percepciju dubine i taktilnu osjetljivost.

Prema Željak (2021), Andreas Holzinger navodi iduće ciljeve šumskog obrazovanja, tj. pedagogije:

1. Povezaniji odnosi ljudi i šuma
2. Poticanje kreativnosti u prirodi
3. Spoznaja „šumskog znanja“ tj. poznavanje vrste drveća, biljaka, životinja i sl.
4. Omogućava bezbrižno, razigrano, kreativno učenje kroz istraživanje
5. Podizanje svijesti o održivom razvoju

2.4. Načela

Uz ciljeve, također se spominju i načela, a prema mrežnoj stranici², od strane UK Forest School community in 2011. utemeljeno je šest načela:

1. Šumski vrtić/škola je dugotrajan proces čestih i redovitih posjeta u šumi ili prirodnom okruženju. Planiranje, prilagođavanje i promatranje sastavni su elementi šumskog vrtića/škole:
 - Šumski vrtić održava se redovito, idealno barem svaki drugi tjedan, s istom grupom polaznika i to tijekom duljeg vremenskog perioda.
 - Program ima strukturu koja se temelji na opažanjima i zajedničkom radu između polaznika i odgojitelja
 - Uspostavljaju se fizičke i bihevioralne granice, kao i početna zapažanja na kojima se temelji budući razvoj programa
2. Šumski vrtić/škola odvija se u šumi ili prirodnom šumovitom okruženju kako bi se podržao razvoj odnosa između polaznika i prirode:
 - Šuma je idealno prilagođena potrebama programa i polaznika, pružajući im prostor u kojem mogu istraživati
 - Program stalno nadzire svoj ekološki utjecaj i radi u okviru plana održivog upravljanja
 - Cilj šumskog vrtića/škole je poticati odnos s prirodom kao redovita osobna iskustva kako bi se razvili dugoročni, ekološki održivi stavovi i prakse kod osoblja, polaznika i šire zajednice
 - Prirodne resurse koriste kao inspiraciju
3. Cilj šumskog vrtića/škola je promicati cjelovit razvoj svih uključenih sudionika, poticanje otpornih, samouvjerenih, neovisnih i kreativnih polaznika:
 - Voditelj i stručno osoblje nastoje povezivati stečena iskustva s obrazovanjem kod kuće
 - Cilj programa je razviti fizičke, društvene, kognitivne, jezične, emocionalne i duhovne aspekte polaznika

² <https://forestschoollassociation.org/>

4. Šumski vrtić/škole nudi polaznicima mogućnost preuzimanja podržanih rizika primjerenih okolini i sebi:
 - Cilj programa je razvijati motivaciju i pozitivne stavove pojedinca
 - Šumski vrtić/škola koristi alate i vatru samo ako smatraju da je isto prikladno za polaznike

5. Šumski vrtić/škole vode kvalificirane osobe koje kontinuirano održavaju i razvijaju svoju stručnu praksu:
 - Odgojiteljima koji imaju najmanje akreditiranu razinu 3 kvalifikacije Šumskog vrtića/škole omogućena je praktična primjena
 - Kvalificirani odgojitelji podliježu odgovarajućim provjerama prikladnosti za dulji kontakt s djecom
 - Uz to, liječnici također moraju imati kvalifikaciju pružanja prve pomoći koja uključuje pedijatrijske aspekte i aspekte na otvorenom

6. Šumski vrtić/škole koriste niz procesa usmjerenih na polaznika kako bi se stvorila zajednica za razvoj i učenje:
 - Šumski vrtić/škola primjenjuju pedagoški pristup koji je usmjeren na polaznika i koji odgovara njegovim potrebama i interesima
 - Odgojitelj oblikuje principe rada navedene pedagogije koju unaprjeđuje tijekom svojih programa kroz pažljivo planiranje
 - Igra i izbor sastavni su dio procesa učenja, a igra se smatra ključnom za učenje i razvoj u programu
 - Samorefleksija je bitan segment svakog odgojitelja u programu kako bi se polaznicima i odgojiteljima omogućilo razumijevanje postignuća i kako bi mogli razviti emocionalnu inteligenciju
 - Promatranje odgojitelja važan je element ove pedagogije. Zapažanja se unose u tzv. skele i prilagođavaju iskustva za učenje i razvoj u programu

3. UTJECAJ ŠUMSKOG VRTIĆA NA RAZVOJ DJECE

Kao što je već navedeno, jedan od glavnih ciljeva šumskog vrtića je kod djece razvijati samopouzdanje i kreativnost te djecu osposobiti za budućnost. Također je zadaća šumske pedagogije djeci omogućiti stalni kontakt s prirodnim okruženjem. Prema Renz-Polster i Hütheru (2017), usporedbom "normalnih" vrtića i šumskih, uočeno je kako je boravkom u šumskom vrtiću dječja koncentracija bolja, otpornija su na razne bolesti te im je razvijenija gruba motorika.

Djeci je potrebna okolina u kojoj mogu zadovoljiti svoje fizičke, duhovne i socijalne razvojne potrebe. Upravo je to osnovni motiv igre, razlog istraživanja okoline i oblikovanja njihovih odnosa (Renz-Polster i Hüther, 2017). Navedeno potvrđuje i D. Sandahl (2019: str.30) citatom: „Činjenica je da se djeca satima mogu zabavljati uz najdosadniji potok.“: Prema Renz-Polster i Hütheru (2017), zemlja je također njihov element – propuštaju se kroz prste, igraju se u blatu ili jednostavno kopaju i kopaju. Nadalje, redovito kretanje potiče metabolizam, stabilizira psihi i jača rad srca i krvnih žila. Renz-Polster i Hütheru (2017) također navode kako oftalmolozi vjeruju da dopamin, koji se pojačano izlučuje tijekom boravka u prirodi, sprječava nepravilan rad očne jabučice.

Rezultati mnogih istraživanja koje navodi Louv (2016) govore zapravo o tome da priroda razvija sve segmente koji utječu na kognitivne sposobnosti, a povećavaju i otpornost djeteta na uzrokovan stres. Priroda također pozitivno utječe na mentalno zdravlje. Djeca u prirodnom okruženju razvijaju kreativnost i maštu te samopouzdanje. Na taj način dijete postaje hrabrije i lakše prolazi i rješava strahove i prepreke u kasnijem životu. Prema Louv (2016), već i sam pogled na prirodu s prozora smanjuje stres, a prirodno okruženje oko doma već može smanjiti depresiju, anksioznost i slične poremećaje u ponašanju i psihičkih poremećaja. Renz-Polster i Hüther (2017) navode kako doživljaji u prirodi pomažu kod psihičkog ekonomiziranja. U knjizi opisuju i kako djeca u prirodnom okruženju imaju veću koncentraciju i bolje slušaju, manje su frustrirani i rastreseni. Povećavaju otpornost djeteta na uzrokovan stres i potiču društvene interakcije koja jačaju dječja prijateljstva i odnos s drugima. Djeca boravkom u prirodi razvijaju empatiju, maštu i inovativnost, razvijaju i jačaju stabilnost i fleksibilnost. Također se primjećuje i veći uspjeh u donošenju odluka i boljoj prosudbi.

Priroda djeci omogućuje da je bolje razumiju i da poštuju njenu raznolikost. Također djeci daje mogućnost osjećaja veselja i radosti života u prirodi. Bliskost s prirodom u kojoj se i emocionalno angažiramo bit će i osnova za razumijevanje značaja očuvanja prirode te će

omogućiti dječje djelovanje u smislu održivosti u kasnijem životu. Djeca prema tome oblikuju svoje ponašanje koje kasnije doprinosi očuvanju prirodne ravnoteže. Prema Renz-Polster i Hütheru (2017) priroda djecu uči da promatraju, opisuju, analiziraju i eksperimentiraju.

Renz-Polster i Hüther (2017: str.9) u svojoj knjizi navode: „Priroda je djeci toliko bitna kao i dobra prehrana. Ona je njihov urođen prostor za razvoj. Ovdje djeca nailaze na četiri izvora bezuvjetno potrebna za svoj razvoj: slobodu, neposrednost, otpornost i bliskost. Ta iskustva ugrađuju u temelje na kojima počiva njihov život.“ Boravak u prirodi utječe pozitivno i na dječje obrazovanje. Tako su primjerice uočena poboljšanja u matematici, jezičnim područjima i znanosti, kao i vještinama za rješavanje problema. Time možemo zaključiti koliko je zapravo priroda korisna za razvoj djeteta u svim aspektima.

No, uz već spomenute brojne pozitivne utjecaje prirode na djecu, boravak u prirodi u sebi sadrži i dozu izazova, nesigurnosti i mogućih opasnosti.

4. RIZIČNA IGRA (RISKY PLAY)

Risky play, odnosno rizična igra je termin koji se u stranoj literaturi često koristi za opisivanje igre u kojoj se djetetu daju izazovi, testiraju se njegove mogućnosti i ograničenja te uči o riziku od ozljeda (Sandseter, 2007). Život na selu u blizini obale i uz šumu, vrlo je poticajno okruženje. Takva mjesta smatraju se za djecu dobrim okruženjem za odrastanje i istraživanje.

Wilkinson (2015) vjeruje da još uvijek postoje neka pravila i propisi na igralištima koji ograničavaju dječju igru. Djeca su zbog toga ograničena te im se na taj način onemogućava slobodna igra i upoznavanje s rizikom. Kako su penjanje, klizanje, skakanje i druge slične aktivnosti vrlo bitne za razvoj djeteta, važno je probuditi svijest kod roditelja o važnosti rizične igre (Sandseter, 2007). Wilkinson (2015) tvrdi kako je pronašla način da riješi problem učenja u otvorenom prostoru, koji djeci daje priliku da istražuju i riskiraju. Prema Wilkinson (2015), rizik i određena odgovornost nude djetetu mogućnost da razvije, a zatim kasnije i postane samopouzdanije i samostalnije. Osim navedenog, smatra kako bi vrtić djetetu trebao pružiti vanjski prostor u kojem bi se dijete moglo suočiti s opasnosti, izazovima i uzbuđenjima. Nedostatak tog iskustva može uzrokovati određene problem u kasnijem razvoju. Djeci je

potrebno pružiti da se slobodno penju po drveću i skaču po stijenama jer se na taj način uključuju u rizičnu igru, testiraju svoje granice i uče više o svojim sposobnostima (Wilkinson, 2015).

Dijete nije pripremljeno na rizik s kojim bi se moglo suočiti, primjerice, prilikom pada ne zna se dočekati na ruke ili razlikovati opasne i otrovne životinje i biljke od bezopasnih. Prepreka koja postoji između učenja i suočavanja s rizikom je pretjerana roditeljska briga. Mnoge ozljede događaju se kod kuće, na sportskim natjecanjima, u vrtu i slično. Louv (2016) navodi kako rezultati brojnih istraživanja pokazuju kako se veći broj ozljeda događa na navedenim mjestima (kuća, vrt, sportsko natjecanje), a ne u šumi.

Djeca se ne rađaju sa strahom, ali je vrlo bitno da im odrasli tokom odrastanja ne razviju taj osjećaj kroz razne zabrane i način komunikacije (Muhić, 2020). Tako primjerice često korištenje riječi „pazi!“ kod djeteta može izazvati strah. Te izraze potrebno je zamijeniti riječima „obрати pozornost“ i slično, zbog čega će dijete biti opreznije, ali se neće plašiti te situacije. Muhić (2020) navodi kako je edukacija o šumskom konceptu odgoja vrlo važan proces i za roditelje i odgojitelje kako bi se otklonile sve prepreke u odgoju djece.

4.1. Vrste rizične igre

Je li bolje zaštititi djecu ograničavajući njihovu igru na sigurno okruženje ili im dopustiti da se igraju u fizički i emocionalno stimulativnim i izazovnim okruženjima kako bismo ostali zdravi i sretni? Fokus je sada preusmjeren na prava djece da se uključe u rizične igre. Budući da je riječ o novijem pristupu, ne postoje dokazane studije koje bi mogle kategorizirati rizičnu igru. Stoga Sandseter (2007) provodi kvalitativna promatranja 38 djece i polustrukturirane intervjue s 8 djece i 7 članova osoblja iz dvaju norveških vrtića. Rezultati istraživanja donose 6 kategorija rizične igre:

1. Igra na velikoj nadmorskoj visini
2. Igra velike brzine
3. Igra s opasnim alatima
4. Igranje pokraj opasnih elemenata
5. Grubo igranje
6. Igra nestajanja

Prema Sandseteru (2007) pouzdanost analiziranih kategorija provjerena je kroz mišljenje drugih iskusnih odgojitelja koji imaju dugo i raznoliko iskustvo s dječjom igrom u predškolskim ustanovama.

U svim navedenim vrstama rizične igre postoji mogućnost da će se dijete ozlijediti. Prema Kvalnes (2017), jedino takav oblik igre može ukloniti strah kod djeteta i pripremiti ga za suočavanje s različitim situacijama u budućnosti. Dijete će postepeno učiti o situacijama izazova ako ima dovoljnu slobodu da samo određuje koliko će i na koji način u njima sudjelovati te ako u okolini ima primjerenu podršku.

4.2. Procjena rizika u igri

Pri procjeni je li razina rizika prihvatljiva ili neprihvatljiva, Sandseter (2007) tvrdi kako je potrebno uzeti u obzir tri čimbenika:

1. Mogućnost ozljede
2. Težina nastale ozljede
3. Ishodi aktivnosti

Ispunjavanje procjene rizika za aktivnosti pruža okvir za prijedlog budućih aktivnosti. Ako se aktivnost u početku čini visokorizičnom, tada se mogu poduzeti mjere poput osiguravanja zaštitne opreme kako bi se ti rizici smanjili i igra učinila prihvatljivom. Može se dogoditi da unatoč tome što predstavlja određenu razinu rizika, potencijalne koristi od aktivnosti jednostavno nadmašuju uključene rizike.

Rizična igra bitan je dio djetinjstva. Sve dok se rizicima pristupa na odgovarajući način, igra pruža djeci priliku za razvoj svijesti o riziku i povećanje samopouzdanja u upravljanju rizikom.

5. ULOGA RODITELJA I ODGOJITELJA

Važnu ulogu u dječjoj igri imaju roditelji i odgojitelji. Njihova zadaća je stvaranje kvalitetnih uvjeta u kojem će djeca učiti samostalno. Izgrađujući kontekst koji djeci omogućava slobodu, istraživanje, otkrivanje vlastitih sposobnosti i granica, roditelji i odgojitelji mogu poticati holistički razvoj djeteta omogućujući da se svako dijete razvije do maksimuma svojih mogućnosti. Ponekad, u strahu od mogućih ozljeda i opasnosti po djecu, roditelji prezaštićuju djecu, sputavaju ih i ograničavaju njihov razvoj, čineći to kako bi ih zaštitili. Brussoni i suradnici (2012) tvrde kako pretjerano ograničavanje i uklanjanje rizika iz igre dovodi do problema u psihičkom i fizičkom razvoju djeteta. Rezultati toga su moguća pojava pretilosti, smanjena sposobnost učenja i nedostatak samopouzdanja i neovisnosti. Prema rezultatima istraživanja koje navodi Yilmaz Uysal (2020), većina djece nije htjelo sudjelovati u rizičnoj igri jer je smatralo kako će to potaknuti ljutnju u roditeljima. Istraživanje je također pokazalo kako djeca koja su tjeskobna mogu preuzeti zaštitničko ponašanje od roditelja ili odgojitelja i na taj način smanjiti percepciju kontrole opasnosti i pojačati percepciju prijetnje (Allen i Rapee, 2005, prema Sandseter i Kennair, 2011). Zbog toga je djeci potrebno pružiti poticajna okruženja, a ne kočiti njihov razvoj (Sandseter i Kennair, 2011).

Otvorena i dvosmjerna komunikacija je ključ dobre suradnje u konceptu šumskog vrtića. Budući da je roditeljima ideja šumskog vrtića nepoznanica, potrebno ih je pravodobno informirati, a to je moguće odraditi putem radionica, plakata, web stranica i slično. Kvaliteta suradnje bitna je kako bi se pravodobno riješile sve moguće prepreke koje stvaraju stres i nezadovoljstvo kod djece, pa tako i roditelja.

Zadaća odgojitelja je stvoriti uvjete i dinamično okruženje u kojima će dijete samostalno učiti. To okruženje polazi od djetetovih interesa i stimulira djetetove potencijale. Uz okruženje, raznovrsnost materijala djecu potiče na istraživanje i učenje, pa tako i konstruiranje znanja i rješavanje nastalog problema (Louv, 2015).

Gardnerova teorija o višestrukoj inteligenciji sadrži i osmu inteligenciju koja se naziva prirodoslovna inteligencija. Njegova teorija daje veliku važnost suradnji roditelja i odgojitelja u odgoju djece jer otvara prostor za još jedno područje istraživanja (Panić, 2017). Roditelji ponekad ne shvaćaju kako je dijete potrebno pustiti da samo prolazi i istražuje kako bi na taj način prepoznalo svoje granice i mogućnosti. Izazovi i rizik s kojim se djeca susreću uče ga samostalnosti i u kasnijem životu. Kao što je već navedeno, priroda je urođen prostor za razvoj

djeteta. Oblikuje ga, upoznaje i opušta u nekim segmentima, a samim time može postati djetetov pouzdani vodič, ali i prijatelj kroz život (Jurić, 2020). Prema Lansbury (2020), od iznimne je važnosti djeci prepustiti inicijativu i odgovornost kako bi se sami suočili s izazovima. Aktivnosti moraju biti raznovrsne kako bi odgovarale interesu djeteta. Ono što predstavlja rizik jednom djetetu, ne znači da će predstavljati i drugoj djeci. Stoga je bitno dijete pustiti da samostalno odlučuje kada će se pridružiti takvoj vrsti igre i nikada ga na aktivnost ne treba tjerati. Dijete će se osjećati slobodnije i postepeno će se samostalno uključivati u nove aktivnosti. Na taj način će dijete biti sposobno upravljati rizikom i razviti osjećaj sigurnosti.

5.1. Stručno osoblje šumskog vrtića

Šumski vrtić zalaže se za promicanje prava djeteta, osobito prava na slobodu i igru te što veću uključenost djeteta u odluke koje se donose budući da isto i utječe na njih. Stoga je potrebno pronaći adekvatno stručno osoblje koje bi provodilo provjerene i učinkovite metode za sigurnost djeteta. Kako bi to postigli, stručno osoblje mora zadovoljiti iduća pravila:

- moraju proći trening prve pomoći koji odgovara vanjskom okruženju
- stručno osoblje mora biti upoznato o zdravstvenim i sigurnosnim pitanjima koja se odnose na brigu o djeci i aktivnostima na otvorenom,
- stručno osoblje također treba imati razvijene vještine upravljanja pozitivnim ponašanjem kako bi se dijete osjećalo sigurno i u pravim rukama i kako bi moglo izraziti svoje osjećaje koje bi zatim osoblje ozbiljno shvatilo
- znati kako potaknuti djecu da izraze svoja mišljenja i stavove o širokom spektru pitanja

Šumski vrtić djecu potiče na promišljeno preuzimanje rizika i omogućava im istraživanje i učenje u prirodi kako bi im mogli pružiti osjećaj sigurnosti i neovisnosti. Zadaća šumskog vrtića je i provjeravanje okoline u kojoj dijete boravi kako bi se osjećalo sigurno. Poznavanje mjesnog šumskog okoliša je potrebno kako bi se djeca osjećala sigurno od opasnosti (Lansbury, 2020). Treba osigurati okolinu koja će djeci pružati primjerenu dozu izazova, otvorenih mogućnosti i rizika.

6. ŠUMSKI VRTIĆ U HRVATSKOJ

Budući da je u Hrvatskoj koncept šumskog vrtića još uvijek u razvoju, još nije u potpunosti dobio na svojem značaju.

Za otvaranje takvog tipa vrtića potrebni su i posebni uvjeti prostora. Prema hrvatskim državnim pedagoškim standardima predškolskog odgoja i naobrazbe (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2008.), postoje posebno pripisana pravila svakog prostora. Prema istom navedenom dokumentu, vrtić se sastoji od prostora za boravak, jedinicu za djecu vrtićke dobi, višenamjenskih prostora (dvorana, spremište za rekvizite), prostora za odgojno-obrazovne, zdravstvene i ostale radnike, gospodarske (kuhinjski pogon, servis za obradu rublja, energetsko-tehnički blok) i vanjske prostore. Svaka navedena prostorija mora imati propisanu površinu. Za prostoriju u kojoj borave djeca jasličke dobi, soba mora imati površinu od 5 m² po djetetu i prosječnu visinu od 300 cm, dok prostorija za djecu vrtićke dobi treba imati površinu od 3 m² i prosječnu visinu 300 cm. Nadalje, u dokumentu je navedeno i kako prostor dnevnog boravka djece obuhvaća garderobu, trijažu, prostor za njegu djece sa sanitarnim uređajima, sobu dnevnoga boravka i terasu koja je djelomično natkrivena. Kada je riječ o vanjskim prostorima, odnosno igralištima, ista moraju obuhvaćati igrališta za djecu vrtićke i jasličke dobi, prostore za poligon – vožnju, slobodne površine, spremišta za vanjska igrališta i sanitarni čvor kojem je pristup omogućen s igrališta. Za vrijeme kiše, snijega ili drugih loših vremenskih uvjeta, djeca vrijeme provode unutar prostorije vrtića.

S druge strane, šumski vrtić nema propisanu površinu prostora u kojem djeca borave. Isto tako ne ispunjava uvjete sanitarnog čvora. U šumskom vrtiću sanitarni čvor se obično nalazi u prirodi te je izgrađen od prirodnih materijala, poput drveta i kamena. Takva vrsta sanitarnog čvora naziva se i ekološki sanitarni čvor. Nadalje, djeca bez obzira na vremenske uvjete (kiša, vjetar ili snijeg) vrijeme provode vani. Isto tako na samom prostoru šumskog vrtića nema propisane djelomično natkrivene terase. Shodno tome, zbog prethodno navedenih usporedba, šumski vrtić kao ustanova u Hrvatskoj ne bi zadovoljio uvjete rada te stoga ne bi mogao ni otvoriti svoju ustanovu za djecu. No, bez obzira na to, pojedinci se i dalje bore te otvaraju obrte za čuvanje djece kako bi i roditeljima i djeci omogućili i pokazali prednosti koncepta šumskog vrtića. Daju sve od sebe kako bi im pokazali pravu vrijednost šumskog vrtića i rizične igre.

6.1. Povijest

U Hrvatskoj više o ovakvom konceptu odgoja govori Franjo Highy-Mandić (1877.-1948.) koji je 1914. godine osnovao Šumsku školu na Tuškancu (Matijević, 2001). Matijević (2001) navodi kako šumske narodne škole u Tuškancu možemo promatrati i kao jedinu originalnu alternativnu školu toga vremena u Zagrebu i Hrvatskoj.

Matijević (2001) tvrdi kako Highy-Mandić ističe četiri temeljna principa šumskih vrtića:

- 1) higijenski
- 2) pedagoško-psihološki
- 3) socijalno-etički
- 4) estetski

Highy-Mandić u svojoj knjizi (prema Matijeviću, 2001, str.116) navodi citatom: „Utjecajem sunčanih zraka želi postići bolju cirkulaciju krvi, jačanje mišića i dobivanje određene elastičnosti kože. Pomoću igre u slobodnoj prirodi želi da djeca ožive.“

Iako je škola osnovana 1914., s radom započinje tek 1929. godine. Nastavne aktivnosti redovito su se održavale na livadi, a za vrijeme visokih temperatura, u šumi (Matijević, 2001). U slučaju loših vremenskih uvjeta, nastava se održavala u zgradi. Kao izvor znanja, koristili su primarne izvore, baš kao i u današnjim šumskim vrtićima. Od gline su radili slova, savijali su slova od žica, učili o obradi drva, pletenju i slično. Uz spomenuto i rad u vrtu, djeca su se upoznala i s lončarskim obrtom, metaplastikom i izradom ukrasnih predmeta iz prirodnina. Kako bi djecu približio životinjama, Matijević (2001) navodi kako je Highy-Mandić zajedno s učiteljima organizirao da djeca vode brigu o zečevima, kokošima, ribicama i slično. U krugu školskog dvorišta uredio je i pčelinjak koji je prema potrebi korišten za obuku. Highy-Mandić je također vrlo često organizirao izlete u kojima bi pješačili pojedinim dijelovima Zagreba ili u bližu okolicu (Matijević, 2001). Ne smijemo zaboraviti i sportske aktivnosti koje su bile organizirane zbog velike brige o zdravlju djece.

Matijević (2001, str. 120) navodi citatom kako je „Igra u toj školi, kako se vidi, u funkciji razvoja motorike, stjecanja znanja o prirodi, ali i u funkciji socijalizacije, oslobađanja i opuštanja, te jednostavno – u funkciji stvaranja vedre atmosfere u svakodnevnom radu“

6.2. Šumski vrtić danas

Kao što je već spomenuto, u Hrvatskoj postoje određeni propisi koji moraju biti zadovoljeni za otvaranje vrtića, stoga se otvaraju obrti za čuvanje djece u kojima i djeca i roditelji mogu iskusiti rizičnu igru i igru na otvorenom. Tako je u Hrvatskoj prema konceptu šumske pedagogije prvi puta otvoren takav vrtić u Puli 2019. godine pod nazivom "Šumska djeca".³

Slika 1 - igra u blatu

Slika 2 - igra u lokvama

Budući da postoji određena nesigurnost i strah u roditeljima, vrtić nudi mogućnost biranja između tri programa: cjelodnevni boravak, poludnevni boravak i subotnja šumska igraonica. U programu cjelodnevnog boravka polaznici su djeca u dobi 3 do 6 godina. Postoje određene razlike u principu i metodama u usporedbi s konceptom šumskog vrtića, no postepeno se uvode opuštenije i drugačije aktivnosti. Razlog tome je strah i skeptičnost većina roditelja kojima pokušavaju približiti pravu vrijednost šumskog vrtića i njegove prednosti. Psihologinja Miličević, ujedno i osnivačica vrtića Šumska djeca u Puli, navodi kako u boravku u šumi vlada obiteljska atmosfera. Zbog ugodnog osjećaja koji se budi u djeci prilikom boravka, adaptacija kod nove djece prolazi puno lakše. Djeca su nakon vrtića puno opuštenija i staloženija

Na sjeveru Hrvatske, točnije u hrvatskom zagorju, DV Sunčica krenula je s projektom „Vrtić u šumi, šuma u vrtiću“. Njihov cilj bio je boravak djece u šumskom okruženju u kojem bi djeca mogla naučiti više o životinjskom i biljnom svijetu.

³ <https://sumskadjeca.com/>

Slika 3 - dječji vrtić Sunčica

U Varaždinu DV Dječji Svijet je osnovao program prema načelima šumske pedagogije. Prema programu, djeca dva puta tjedno borave u prirodi.

U Karlovcu je primjerice 2020. osnovan obrt za čuvanje djece „Radosna djeca“ na principu šumske pedagogije. Polaznici su djeca u dobi 1-6 godina. Djeca do treće godine vrijeme provode u otvorenom vrtu kuće, dok djeca od treće do šeste godine svakodnevno borave u šumi.

U Novigradu su se okupili hrvatski pedagozi, znanstvenici, odgojitelji i ekolozi i pokrenuli projekt Explora Cuvette. Riječ je o ekološkom, znanstvenom i šumskom programu koji uključuje razne radionice i ljetni kamp. Budući da program nudi veliki izbor mogućnosti, namijenjen je djeci svih uzrasta. Radionice i kamp održavaju se na području Antenala, Tićana i Porto Bussole (Klub istraživača Explora, 2017). Kao i cilj šumskog vrtića, zadaća ovog programa je poticati djecu na samostalnost i istraživanje.

Osim već spomenutih projekta i šumskih vrtića, potrebno je spomenuti i DV „Šumska Vila“. Vrtić se nalazio nedaleko od centra Zagreba, na samom rubu hrastove šume i bio je okružen livadom, vrtovima i šumskim igralištima. Djeci se na taj način nudio mogućnost istraživanja i šume i livada, kao i proučavanje živih bića na tim staništima. Iako je bilo riječ o waldorfskom vrtiću, stručno osoblje vrtića djeci želi pružati što više slobode i boravka u prirodi. Prema mrežnoj stranici vrtića⁴, program se sastojao od aktivnosti u kojima djeca rade u vrtu i

⁴ <http://www.sumskavila.com/?lang=en>

cvjetnjaku, skupljaju ljekovito bilje te čiste i uređuju šumu. Aktivnim istraživanjem i učenjem u neposrednom kontaktu s prirodom, djeca stječu bitna života iskustva. Odgojitelji navedenog programa potiču djecu na ekološki i etički način života i ponašanja.

Slika 4 - Vernesa Šaran – osnivačica Šumske vile

7. ZAKLJUČAK

Šumski vrtić omogućuje djeci aktivnosti na otvorenom tijekom znatnog vremenskog perioda, kao što su igra i učenje kroz iskustvo. Za boravak djece preferira se prirodni okoliš – šuma, polje, livada, obala i slično. Dok se ovaj koncept u Hrvatskoj tek razvija, u drugim zemljama diljem svijeta šumski vrtić se nametnuo kao alternativa tradicionalnim konceptima. S razvojem lako dostupne tehnologije, djeca se postupno udaljavaju od prirode, čineći ove aktivnosti rijetkima ili ih uopće nema. Roditelji djecu odgajaju na način koji smatraju najboljim. Ponekad, usprkos najboljoj namjeri, djeci ne pružaju dovoljno slobode. Stoga je potrebno pravovremeno djelovanje ustanova ranog i predškolskog odgoja kako bi djeci pružili svaku priliku za interakciju s prirodom.

Šumska pedagogija na kojoj se temelje šumski vrtići naglašava važnost razumijevanja prirode, ekologije i okoliša te potiče razvoj različitih kompetencija, kao što su kritičko razmišljanje, kreativnost, suradnja i samopouzdanje. Primjenom odgovarajućih razgradivih materijala za djecu može se smanjiti količina plastike i drugih nerazgradivih materijala. Tako se može uštedjeti na skupoj kupnji gotovih igrača koji će se nakon određenog vremena potrgati i zatim početi skupljati prašinu. Koncept šumskog vrtića također nas upoznaje s kvalitetnim sadržajem i prirodnim materijalima koji mogu poslužiti odgojiteljima i roditeljima, ali i široj zajednici. Nadalje, rezultati mnogih spomenutih istraživanja dokazali su kako je vrijednost provedenog vremena u prirodi na otvorenom neprocjenjiva. Boravkom u prirodi djeca razvijaju ekološku osviještenost i počinju razumijevati važnost održivog razvoja. Uz to, priroda utječe i na djetetov imunitet i psihi, ali i kognitivni, socio-emocionalni i motorički razvoj. Djeca koja češće borave u prirodi imaju bolju koncentraciju i slobodu za razvijanje kreativnosti i samopouzdanja. Također je bitno i iskustvo rizične igre koje djetetu daje mogućnost testiranja vlastitih granica i boljim snalaženjem i rješavanjem prepreka, kako u djetinjstvu, tako i u kasnijem životu. Treba ih poticati da rade mozaike od blata, lišća, kamenja i drugih prirodnih materijala, da istražuju životinje i biljke dodirrom i mirisom, da se kreću i trče šumom.

Moramo djeci dopustiti da se penju po drveću, slušaju razne priče okupljeni oko logorske vatre, pustiti ih da osjete kišu na vlastitoj koži. Ako djeci uskratimo iskustvo boravka u prirodi, uskraćujemo im i mogućnost najboljeg djetinjstva.

8. LITERATURA

KNJIGE:

1. Alexander, J.J., Dissing Sandahl, I. (2017) „*Danski odgoj djece*“ Što najsretniji ljudi na svijetu znaju o odgoju samopouzdanje i sposobne djece , Zagreb: Puls
2. Alexander, J.J., Dissing Sandahl, I. (2019) *Igra na danski način*, Zagreb: Puls
3. Ball, D. J. (2002) *Playgrounds—risks, benefits and choices*, London: Health and Safety Executive, Middlesex University.
4. Ball, D., Gill T., Spiegel B. (2008) *Managing Risk in Play Provision: Implementation guide*, England, Big Lottery Fund <http://www.teachernet.gov.uk/publications>
5. Bogut, I., Popović, Ž., Ljubojević, B., Vuković, K. (2016) Znanja djece mlađe školske dobi o zaštiti i uzgoju šuma, 5. *Hrvatski botanički simpozij s međunarodnim sudjelovanjem*, Zagreb: Correctus media d.o.o., str. 145-147.
6. Bredekamp, S. (1996) *Kako djecu odgajati*. Zagreb: Educa
7. Kolb, D. A. (2015) *Experiential learning* (Experience as the Source of Learning and Development), United States of America: Pearson Education, Inc
8. Louv, R. (2016) *Posljednje dijete u šumi*. Zagreb: Ostvarenje
9. Matijević, M. (2001) *Alternativne škole* (drugo dopunjeno izdanje). Zagreb: Tipex
10. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (2008) *Državni pedagoški standardi Republika Hrvatska*, Zagreb: Gipa d.o.o
11. Muhić, A. (2020) *Primjena šumske pedagogije u dječjem vrtiću*. Završni rad. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti.
12. Radeka, I., Batinić Š. (2017) *Od reformne do alternativne pedagogije - Pokušaji drugačije škole u Hrvatskoj u 20. stoljeću* – <https://hrcak.srce.hr/file/280017> (pristupljeno 15.8.2022.)
13. Jurić, A. (2020) *Priroda kao poticaj učenja i razvoja djeteta*. Završni rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.
14. Kvalnes, Ø. (2017) *Risky Play In: Fallibility at Work*. Palgrave Macmillan, Cham.
15. Panić, F. (2017) *Outdoor curriculum – „Šumski vrtić“*. Završni rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.
16. Renz-Polster, H., Hüther, G. (2017) *Kako danas djeca rastu : priroda kao prostor za razvoj: novo viđenje dječjeg učenja, razmišljanja i iskustva*. Jastrebarsko: Naklada Slap

17. Robertson, J., Martin P., Borradaile L. And Alker S. (2009) *Forest Kindergarten Feasibility Study*, Forestry Commission:
<https://issuu.com/gcvgreennetworkpartnership/docs/> (pristupljeno 10.08.2022)
18. Sandseter, E. B. H. (2007) *Categorizing risky play—How can we identify risk-taking in children's play?*. European Early Childhood Education Research Journal, 15(2), 237–252.
19. Williams-Siegredden, J. (2012) *Understanding the Danish Forest School Approach* New York: Routledge, 102 str.
20. Zeljak, M. (2021) *Šumska pedagogija*. Završni rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.
21. Žagar, L. (2018) *Usporedba Waldorfskih vrtića, Šumskih vrtića i vrtića po NTC sustavu*. Završni rad. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti.

MREŽNI IZVORI

1. Šumska djeca <https://sumskadjeca.com/tko-smo/> (pristupljeno 10.8.2022.)
2. Šumska vila <https://www.sumskavila.com/> (pristupljeno 10.8.2022.)
3. Upper Manhattan Forest Kids <https://www.uppermanhattanforestkids.com/history-forest-schools> (pristupljeno 5.8.2022.)
4. Forest school Escola la fora <https://www.escolalafora.pt/en/forest-school/> (pristupljeno 6.8.2022.)
5. Bush Kindergarten <https://www.bushkindergarten.com.au/> (pristupljeno 3.8.2022.)
6. Germany forest kindergarden outdoor preschool
<https://www.nytimes.com/2017/05/18/t-magazine/germany-forest-kindergarten-outdoor-preschool-waldkitas.html> (pristupljeno 3.8.2022.)
7. Forest Pedagogics <http://forestpedagogics.eu/portal/> (pristupljeno 5. 8. 2022.)
8. Wilkinson (2015) Outdoor risky play for all
<https://earlyyearsoutdoorededucation.wordpress.com/outdoor-risky-play-for-all/>
9. Explain how a Forest School promotes appropriate risk taking and how this impacts on learning and development <https://www.forestschoolportfolio.com/unit-3-learning-and-development-at-a-forest-school-programme/2-6-explain-how-a-forest-school-promotes-appropriate-risk-taking-and-how-this-impacts-on-learning-and-development/> (pristupljeno 10.8.2022.)

10. Klub istraživača Explora. Dostupno na: <http://www.exp.hr/> (pristupljeno 10.8.2022.)
11. Šumski vrtić u Novigradu, <https://glasistrenovine.hr/arhiva-portala/pregled-vijesti/sumski-vrtic-u-novigradu-ucimo-o-prirodi-511661> (pristupljeno 10.8.2022.)
12. The Play First Summit 2020, Day 3, Interview with Janet Lansbury. <https://theplayfirstsummit.com/day3expired/> (pristupljeno 8. 8. 2022.)
13. Europska komisija, UN Agenda 2030. <https://knowsdgs.jrc.ec.europa.eu/contribution-goal-by-goal> (pristupljeno 6.8.2022.)
14. Wonderschool, What are forest schools? (2017), <https://www.wonderschool.com/p/parent-resources/what-are-forest-schools/> (pristupljeno 30.7.2022.)
15. Waite, S., Rea, T., (2006). Pedagogy or place?: attributed contributions of outdoor learning to creative teaching and learning. University of Plymouth: <http://www.leeds.ac.uk/educol/documents/162159.htm> (pristupljeno 7. 8. 2022)
16. Gregory, A. (18.05.2017). RunningFreeinGermany'sOutdoorPreschools. The New York TimesStyle Magazine: <https://www.nytimes.com/2017/05/18/t-magazine/germanyforest-kindergarten-outdoor-preschool-waldkitas.html> (pristupljeno 8. 8. 2022)

RAD U ČASOPISU:

1. Györek, N., (2013), Forest pedagogics in Slovenia, *Gozdarski vestnik*, 4, str. 225-234
2. A. E. Imal, S. O'Leary, B. E. Wexler, M.D. (2020), Risk-Taking Patterns of Children, Associated Cognitive Weaknesses, and Prevention of Negative Outcomes, *Psychiatric Research and Clinical Practice* Volume 2, Issue 1, str. 34-40

SLIKE:

1. <https://sumskadjeca.com/>
2. <https://sumskadjeca.com/>
3. <https://sjever.hr/2021/11/17/vrtic-u-sumi-suma-u-vrticu-moguće-je-djecji-vrtic-suncica-kao-osjećaj-pripadnosti-okolisu-i-zavicaju/>
4. <https://www.sumskavila.com/>